

Ured specijalnog predstavnika i koordinatora
za borbu protiv trgovine ljudima

Tri područja djelovanja parlamenta

u borbi protiv trgovine
ljudima

Borba protiv trgovine ljudima je snažna samo onoliko koliko to dopušta domaći pravni okvir. Od usvajanja Protokola za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom 2000. godine – Protokola iz Palerma – države su ostvarile napredak u kriminalizaciji trgovine ljudima i uspostavljanju osnovnog okvira za odgovor na to krivično djelo putem prevencije, krivičnog gonjenja počinitelja i zaštite žrtava. Međutim, kako je to krivično djelo evoluiralo, zakonodavstvo se suočavalo sa poteškoćama da ide ukorak sa tim promjenama. Parlamenti u državama članicama OSCE-a trebaju usvojiti nove zakone i propise koji uzimaju u obzir promjenu prirode i obima krivičnog djela te utvrditi moderan, sveobuhvatan odgovor.

Da bi pružio podršku parlamentima da osavremene svoj zakonodavni odgovor, Ured specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima je identifikovao tri područja u kojima je dodatno djelovanje hitno potrebno:

- Sprečavanje trgovine ljudima u svrhu prisilnog rada u globalnim lancima snabdijevanja;
- Borba protiv tehnologijom-om omogućene trgovine ljudima i eksploatacije putem interneta, i
- Smanjenje potražnje koja podstiče trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije.

1

Sprečavanje trgovine ljudima u svrhu prisilnog rada u lancima snabdijevanja

Trgovina ljudima u svrhu prisilnog rada je izuzetno unosno krivično djelo koje je sve češće prisutno u proizvodnji roba i usluga za svakodnevnu upotrebu.

Da bi se to spriječilo, pojedinci, vlade i poslovni subjekti mogu usvojiti mjere osiguranja, kao što su dužna pažnja i kupovina zasnovana na informacijama, što pomaže uklanjanju tržišta za eksploataciju. Koncept je nedvosmislen: da bismo okončali trgovinu ljudima u svrhu prisilnog rada, moramo prestati da za nju plaćamo. To će takođe promovisati ravnopravnost odgovornih kompanija.

Trenutni naponi koje predvode države na rješavanju ovog problema su se primarno oslanjali na dobrovoljne oblike etičke potrošnje i na neobavezujuće principe društvene odgovornosti. Iako su te mjere dovele do podizanja svijesti, one nisu bile uspješne u okončavanju eksploatacije. Snažnija zaštita je hitno potrebna.

Šta parlamenti mogu učiniti?

Parlamenti imaju nekoliko snažnih mehanizama za unapređenje odgovora država na ovaj problem, uključujući propise o dužnoj pažnji kojima se stvara pravna obaveza identifikovanja i uklanjanja prisilnog rada iz poslovnih lanaca snabdijevanja te zabrana uvoza kojima se ograničava pristup robi i uslugama koje su proizvod prisilnog rada.

Usvojiti zakone o dužnoj pažnji

Zakonima o dužnoj pažnji zahtijeva se od poslovnih subjekata (često određene minimalne veličine) da ulože napore na identifikaciji eksploatacije u njihovim lancima snabdijevanja i da taj problem riješe, propisujući parničnu ili krivičnu odgovornost poslovnih subjekata koji ne poštuju odredbe, i pružajući mogućnost pravnog lijeka pogođenim osobama ili grupama. Uvođenjem mehanizma nadzora nad provedbom, ti zakoni koriste snagu korporativnog djelovanja za borbu protiv prisilnog rada.

Korist od ove vrste zakona je višestruka. Prvo, pomažu da se rasvijetle i riješe slučajevi nepoštene konkurencije, omogućavajući ravnopravnost poslovnih subjekata. Drugo, omogućavaju fleksibilnost, npr. pokrivajući konkretan skup prava ili industrijskih sektora, ili širi obim pitanja u vezi sa ljudskim pravima ili okolišem. Treće, promovišu suštinske poslovne odgovore, proporcionalne resursima i riziku poslovanja, izbjegavajući jednoobraznost. Konačno, nadograđuju se na postojeće procese dužne pažnje, svodeći na minimum dodatnu administraciju u vezi sa izvještavanjem.

Primjeri zakona o dužnoj pažnji mogu se pronaći u Francuskoj ([Zakon o obavezi predostrožnosti iz 2017. godine](#)), Njemačkoj ([Zakon o obavezi dužne pažnje u lancima snabdijevanja iz 2021. godine](#)), Nizozemskoj ([Zakon o dužnoj pažnji u pogledu dječjeg rada iz 2019. godine](#)) i Norveškoj ([Zakon o transparentnosti iz 2021. godine](#)). Primjeri iz drugih država se mogu naći u OSCE-ovom [internetskom zborniku resursa iz oblasti lanaca snabdijevanja](#).

Oснаžiti javne nabavke

Parlamenti trebaju taj pristup primijeniti i na javne nabavke. Javni subjekti su značajni kupci roba i usluga koje dolaze iz mnoštva industrijskih sektora te tako imaju moć da ostvare suštinski napredak u borbi protiv prisilnog rada i u ostvarenju pravične konkurentnosti. Izmjena i dopuna zakona i propisa koji regulišu kupovinu roba i usluga u ime državnih subjekata može pomoći da se osigura da državna finansijska sredstva ne doprinose prisilnom radu. OSCE-ov [Model smjernica o vladinim mjerama za sprečavanje trgovine ljudima u svrhu radne eksploatacije u lancima snabdijevanja](#) pruža savjete o tome kako parlamenti mogu usvojiti takve politike djelovanja i sugerise pravne odredbe koje mogu biti korištene u izradi državnih zakona.

Omogućiti korištenje zabrana uvoza

Zabranama uvoza se uspostavljaju ograničenja trgovanja robom proizvedenom uz korištenje prisilnog rada, dajući ovlaštenja carinskoj službi i graničnoj policiji da zaustave uvoz roba za koje se sumnja da krše zakon, da zaplijene i oduzmu takvu robu, ili da izreknu novčane kazne uvoznicima. Ograničavajući pristup robi za koju se smatra da je veliki rizik da je proizvedena prisilnim radom, zabranom uvoza se sprječava da proizvodi žrtava trgovine ljudima uđu na tržište.

Korist od ovog zakona, naročito za države određena, je da se njime iskorištava ekonomska moć potrošnje kako bi se osigurala poštena konkurencija na domaćem tržištu, putem uklanjanja robe proizvedene prisilnim radom u inostranstvu. Time se takođe mogu promovisati ljudska prava i uticati na uslove rada koji vladaju drugdje, podupirući zakone o dužnoj pažnji u situacijama kada je prisilni rad široko zastupljen u proizvodnji određene robe ili u određenom geografskom području.

Primjer ovakve vrste politike djelovanja se može naći u praksi u [SAD-u](#) i [Kanadi](#), a razmatraju ga i druge države članice OSCE-a i države „Partneri za saradnju sa OSCE-om“.

Profit od prisilnog rada se utrostručio između 2004. i 2014. godine te sada iznosi oko 50 milijardi dolara godišnje.

2

Borba protiv IKT-om omogućene trgovine ljudima

Informaciono-komunikacione tehnologije (IKT) su sada u središtu djelovanja trgovaca ljudima. Trgovci ljudima zlorabljavaju tehnologiju da bi vrbovali i pripremili žrtve, iskazivali moć i kontrolu nad njima te ih eksploatirali, naročito putem internetskih oglasa za pružanje seksualnih usluga. Time je povećan obim, geografsko područje i brzina počinjenja krivičnih djela trgovine ljudima, istovremeno stvarajući nove oblike eksploatacije – na primjer, prijenos uživo seksualnog čina u koji su uključena djeca – tako proširujući tržište eksploatacije. Prebacujući to krivično djelo sve više na internet, IKT su takođe otežale agencijama za provedbu zakona identifikaciju i borbu protiv trgovine ljudima, povećavajući stepen anonimnosti kriminalaca i omogućavajući širinu mrežama trgovaca ljudima.

Nažalost, zakoni i propisi nisu držali korak sa širokom i sve većom zlorabom tehnologije. Državama su hitno potrebni novi alati politika djelovanja na suzbijanju IKT-om omogućene trgovine djecom i odraslima, smanjenju rizika od zlorabe IKT-a u svrhu trgovine ljudima, obavezivanju internetskih platformi da preduzmu konkretne mjere u prevenciji eksploatacije i da budu odgovorne za propuste u zaštiti građana.

Šta parlamenti mogu učiniti?

U nedavno objavljenoj OSCE-ovoj publikaciji, „[Politike djelovanja u borbi protiv IKT-om omogućene trgovine ljudima: analiza trenutnog stanja i razmatranje budućih koraka](#)“ je naznačeno na koji način države mogu odgovoriti na situaciju, uključujući oblasti u kojima parlament može odigrati vodeću ulogu u preokretanju ovog trenda i suzbijanju internetske trgovine i eksploatacije ljudi. Konkretno, parlament može uspostaviti regulatorne okvire čiji je prioritet sigurnost na internetu, i ovlastiti policiju da efikasno istraži IKT-om omogućenu trgovinu ljudima i da koristi IKT alate.

Usvojiti reformu propisa čiji je prioritet sigurnost
Parlamenti trebaju usvojiti zakone da poboljšaju sigurnost, uspostave obavezu dužne pažnje za tehnološke kompanije i izrade standarde praćenja i izvještavanja o štetnom djelovanju na internetu, u cilju zaštite potencijalnih žrtava i prevencije buduće eksploatacije.

Ti propisi trebaju zahtijevati od internetskih platformi:

- 1. Da provedu snažne preventivne mjere uključujući:**
  - a. Integrisane sigurnosne principe u dizajnu, kreiranju i distribuciji proizvoda i sistema;
  - b. Provjeru dobi prikazanih osoba ili osoba koje učitavaju ili gledaju materijal seksualnog sadržaja; i
  - c. Veoma vidljiv mehanizam zahtjeva za uklanjanje sadržaja.

2. Da sa dužnom pažnjom provode analizu njihovog poslovanja i sistema u svrhu identifikacije rizika od zlorabe i da ih ublaže putem:

- a. Proaktivnog praćenja eksploatacijskih materijala i zlorabe platformi te uspostavljanja mehanizama direktnog prijavljivanja od strane građana;
- b. Brzog uklanjanja sadržaja i njegovog sigurnog čuvanja u svrhu mogućeg korištenja u istragama/procesuiranju; i
- c. Prijavljivanja nezakonitog sadržaja nadležnim vlastima.

Regulatorni okviri trebaju takođe imati za cilj korektivne mehanizme umjesto sankcionisanja. Prioriteti trebaju biti uspostavljanje provedbenih mehanizama, odgovornost poslovnih subjekata i standardi transparentnosti.

Neki aspekti ove vrste propisa postoje u Njemačkoj ([Zakon o boljoj provedbi zakona na društvenim mrežama iz 2017. godine](#)), Australiji ([Zakon o sigurnosti na internetu iz 2021. godine](#)) i SAD-u ([Zakon o borbi protiv trgovine ljudima putem interneta iz 2017. godine](#)) (a razmatraju se u Ujedinjenom Kraljevstvu ([Nacrt zakona o sigurnosti na internetu iz 2021. godine](#)) i [Evropskoj uniji](#)).

75% djece žrtava trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije se nađu u internet oglasima, (nedavna studija).

Osnažiti djelotvorne istrage IKT-om omogućene trgovine ljudima i korištenje tehnoloških alata
Proceduralni i regulatorni izazovi u provedbi istraga IKT-om omogućene trgovine ljudima – od prikupljanja dokaza, do prekogranične razmjene elektronskih dokaza i korištenja elektronskih dokaza na suđenjima – i dalje predstavljaju prepreku istragama i procesuiranju trgovine ljudima, pomažući nekažnjivosti trgovaca ljudima i sprečavajući ostvarenje pravde za žrtve.

Parlamenti trebaju izmijeniti zakone o krivičnom postupku da omoguće policiji korištenje i razmjenu digitalnih informacija, regulisanje zadržavanja nezakonitog sadržaja od strane internetskih platformi, osposobljavanje policije da, po odobrenju, u tajnosti pristupi uređajima i prikupi dokaze putem interneta te da koristi najnovije alate protiv tog oblika kriminala.

3

Smanjenje potražnje koja podstiče trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije

Trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije je najčešći oblik trgovine ljudima koji pogađa najmanje 50% svih identifikovanih žrtava u svijetu. Ona je takođe najunosnija za trgovce ljudima jer generiše dvije trećine ukupnog iznosa profita od trgovine ljudima ili 100 milijardi dolara godišnje. Taj nezakoniti profit predstavlja ekonomski podsticaj za vršenje tog krivičnog djela: trgovina ljudima u svrhu seksualne eksploatacije je motivisana time što trgovci ljudima znaju da mogu da zarade novac od muškaraca koji će da plaćaju za seksualne usluge žrtvama trgovine ljudima.

Dakle, potražnja kupaca seksualnih usluga podstiče eksploataciju žrtava i čini kupce odgovornim za mnoštvo fizičkih i psiholoških oboljenja od kojih pate žrtve trgovine ljudima. Stoga je smanjenje potražnje koja podstiče trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije od ključnog značaja za države članice OSCE-a.

Takođe, to je međunarodna pravna obaveza: od svih potpisnica Protokola iz Palerma, uključujući 55 država članica OSCE-a, se zahtijeva da preduzmu korake ka obeshrabrivanju potražnje.

Šta parlamenti mogu učiniti?

U OSCE-ovoj publikaciji „Smanjenje potražnje koja podstiče trgovinu ljudima u svrhu seksualne eksploatacije” su date preporuke u svrhu pružanja pomoći državama da ispune svoje međunarodne obaveze na smanjenju potražnje i naglašeni trenutno djelotvorni odgovori država članica OSCE-a na taj problem. Parlamenti su idealno pozicionirani da osiguraju usvajanje i provedbu nekih od tih mjera.

Od ključnog je značaja to da opcije koje stoje na raspolaganju parlamentima da odgovore na potražnju prevazilaze mjere krivičnog pravosuđa: parlamenti mogu podržati snažne preventivne mjere koje su takođe u upotrebi u mnoštvu država članica OSCE-a.

Iako je novac plaćen trgovcima ljudima, plaćaju ga muškarci koji kupuju seksualne usluge žrtava.

Utvrditi odgovornost kupaca seksualnih usluga

Države trebaju smatrati odgovornima osobe koje kupuju seksualne usluge žrtava trgovine ljudima. U kontekstu trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, striktno odredbe kojima se kriminalizuje kupovina seksualnih usluga žrtve trgovine ljudima, bez obzira na to da li kupac zna da je ta osoba žrtva, predstavljaju neke od najdjelotvornijih i najkorisnijih alata krivičnog pravosuđa.

Fokusirajući se na štetu koju prouzrokuje kupac, umjesto na njegovu namjeru ili znanje, takve odredbe obeshrabruju potražnju na način koji štiti žrtve bolje nego odredbe koje samo kažnjavaju svjesno korištenje usluga žrtve trgovine ljudima (da li su kupci toga bili svjesni ili ne, za žrtve je to potpuno isto). Takve odredbe olakšavaju pozivanje počinitelja na odgovornost, omogućavajući zakonima da budu srazmjerni veličini problema.

Takva vrsta zakona postoji u Ujedinjenom Kraljevstvu ([Zakon o seksualnim krivičnim djelima iz 2003. godine](#)) i na Kipru ([Zakon o prevenciji i borbi protiv trgovine i eksploatacije ljudi i zaštiti žrtava iz 2019. godine](#)). Drugi primjeri striktnih odredaba odgovornosti za komercijalnu seksualnu zloupotrebu maloljetnika se mogu naći u SAD-u, na primjer u [saveznoj državi Washington](#).

Uspostaviti državnu radnu grupu o potražnji

Osim usvajanja zakona u svrhu aktivnijeg smanjenja potražnje, parlamenti takođe trebaju posvetiti veću pažnju preventivnim naporima usmjerenim ka potražnji. Uspostavljanje radne grupe koja se sastoji od stručnjaka koji se u praksi bave ovim pitanjem i od ključnih aktera, sa ciljem razmatranja napora uloženi na državnom nivou, istraživanja uticaja programa usmjerenih ka potražnji, kao i predlaganja i praćenja provedbe novih inicijativa, je praksa koja mnogo obećava, a pojavljuje se u državama članicama OSCE-a.

Sljedeći korak: kako OSCE može pomoći

Ured specijalnog predstavnika i koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima ima iskustva u izradi politika djelovanja u državama članicama OSCE-a te je u skladu sa svojim mandatom spreman pomoći parlamentima u unapređenju zakonodavnih alata u borbi protiv trgovine ljudima. Ako želite saznati više, molimo da nas kontaktirate na email info-cthb@osce.org ili posjetite našu stranicu www.osce.org/cthb.